

ПРСТЕН И МЕДАЛЈОН СО ЛИКОТ НА ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ

Малку се личностите од нашето национално-револуционерно движење за кои се запишани толку многу сеќавања како што е Гоце Делчев — идеологот и организаторот на револуционерната борба на Македонија. Личната способност, љубовта спрема својот народ и смелоста да го поведе со векови угнетуваниот народ по трнливиот пат на револуцијата — се квалитети на вистински народен водач. Непосреден и близок на сите народни слоеви, секогаш готов да помогне со совет и на дело, Гоце оставил драги спомени. Тие биле раскажувани и пренесувани од поколение на поколение со една особена почит и љубов спрема својот водач-револуционер. Неговите современници и следбеници и денеска со одушевеност и восхит раскажуваат за неговата добродушна и благородна природа, за неговата достоинствена фигура достојна за почит.

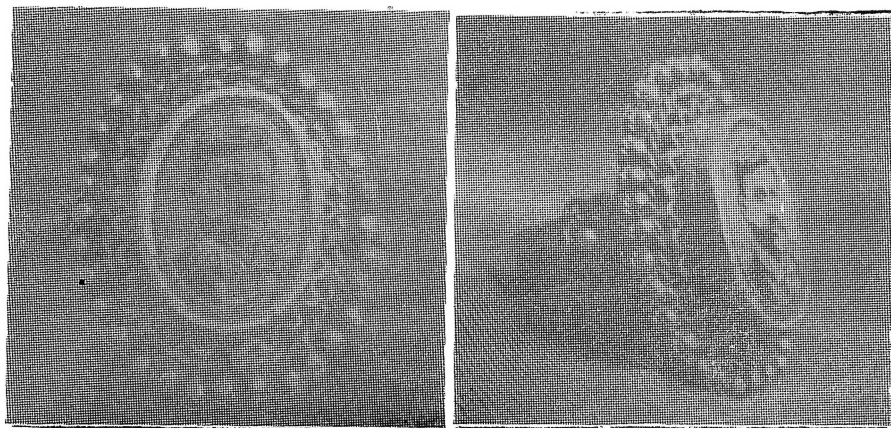
Популарноста на Гоце Делчев нашла свој одраз и во народното творештво. Во повеќе народни песни и приказни Гоце е воспееан како храбар јунак што го заштитува народот и му го покажува патот кон слободата. Образот на Гоце бил реализиран и во уметничкото творештво. Неговиот лик бил реализиран преку уметничките творби, скулптури, бисти, релефи, уметнички слики, цртежи и др. Биле печатени и поштенски картички со ликот на Гоце. Истакнатите историски личности отсекогаш наоѓале примена и во накитот и во другите украсни предмети.

Од повеќето видови накит прстените се најсаканите и најчести украси што луѓето од најстаро време ги употребувале. Таков е и прстенот со ликот на Гоце, најден во Охрид а кој бил направен пред 50-на години.

Овој прстен бил изработен од покојниот златар Александар Дереванов од Охрид, со цел да го овековечи ликот на Гоце, апостолот на нашата национална историја. Прстенот е зачуван благодарение на синот на Александар, Вангел Дереванов, кој го продолжил занаетот на татка си и денеска работи во Охрид како кујунџија, а кон овој прстен се однесува со особено внимание и, како драгоцен спомен, љубоморно го чува.*

* Покрај ликот на Гоце, во филигранството се изобразувани и други историски личности и настани. Од значење е прстенот со ликот на Александар Македонски што е позлатен и сместен во елипсовидно поле со зелена боја во димензии 1,8 X 2 см. Во скоро истите димензии и форма се изработени и други два украса што се носат на гуша, а кои се исто така сопственост на В. Дереванов. Едниот украс го претставува стариот македонски грб, позлатен лав поставен на темноцрвена основа. Другиот накит ја претставува картата на Македонија во нејзините етнички граници. Картата има темноцрвена боја на црна основа. Наброените неколку видови накит, иако во мал број, се одраз на времето во кое живеел и работел нашиот човек.

Прстенот што го носи ликот на Гоце е изработен во техника филигран (телиш) од сребро (срма) и има елипсовидна форма. Тежок е 13 грама. Во средината е сместен ликот на Гоце, во елиптично поле со димензии $1,8 \times 2$ см. Ликот на Гоце е направен

Прстен со ликот на Гоце Делчев

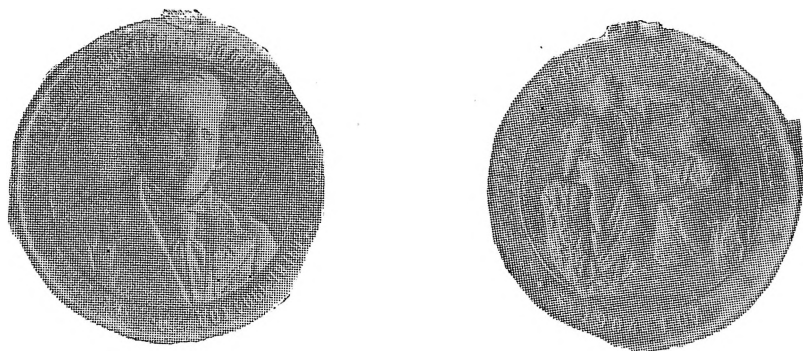
како цртеж со црн емајл врз жолтеникава позлатена основа, а сето тоа е вработено со тенок црвен раб. Од левата страна на ликот е напишана годината на раѓањето на Гоце — 1872, а од десната страна годината на неговата смрт — 1903. Околу овој елиптичен лик прстенот е украсен со цик-цак линии, до нив е една линија со изработка на телиш (косо поставени еднододруго цртички), а на крајот по работ на прстенот се наоѓа една низа зрна. Големината на целиот прстен изнесува $2,5 \times 3$ см. На прстенот има рачка која од двете страни има по еден цвет изработен од тенка сребрена жица, а самата рачка е украсена со плетена жица (телиш).

Прстенот, и покрај тоа што бил наменет за пропагандна цел, како идеја и како предмет има историско значење, бидејќи го изобразува ликот Гоце Делчев. Неговото значење е дотолку поголемо што тој засега претставува единствен зачуван примерок, вредносен уникат за нашето револуционерно минато. Со него се докажува, на својствен начин, постоењето на една мошне развиена традиција и преку вакви уметнички предмети да се претставува минатото на македонскиот народ.

* * *

Кога овој прилог беше прифатен за печатење, откривме медалјон со ликот на Гоце Делчев. Медалјонот го чувал пензионерот Киро Зафиров, кој живее во Скопје, инаку роден во с. Смол (Ку-

кушко). Тој во време на Балканските војни како младинец го придружувал татка си Ѓорѓи во македонските ополченски одреди. Кај местото Карабали (над Стар Дојран), како што тој си спомнува, била собрана една група од македонски револуционери, а еден од нив одржал и говор. Потоа, еден од таа група му го дал медалјонот на него како на најмлад, за да го чува. Киро Зафиров многу грижливо се однесувал кон овој медалјон, и покрај тоа што куќата на два пати му изгорела, успеал да го сочува како драгоцен спомен. И денеска со тешко срце се разделува од него и притоа раскажува и за другите поминати денови во борбата за ослободување на Македонија.

Медалјон на Гоце Делчев (аверс и реверс)

Медалјонот е направен од месинг. Има округла форма со пречник 3 см, а тежок е 9,70 грама. На аверсот во кружно поле релјефно и верно е претставен ликот на Гоце Делчев. Околу во круг со печатни букви е напишано: „Неустрашим македонски апостол Гоце Делчев. 1904 год“. На реверсот од медалјонот во кружно поле релјефно се поместени две женски фигури на кои јасно испакнуваат драпериите на антична облека. Левата фигура е исправена, со левата хоризонтално испружена рака држи еден штит, а со десната рака се потпира на друг штит, кој се наоѓа покрај нејзиното тело. Овој штит е разделен на четири полиња, а во средината е поместено едно лавче и други помали фигури. Фигурата од десната страна е седната и десната рака ја протега према првата фигура а до неа се наоѓа мал штит со македонско лавче на него. Околу овие две релјефни фигури е напишано „Бугарија ја заштитува слободата на Македонија. 1904 год.“ Внатре во кругот со поситни слова стои: „Д. Н. Диолев. Калофер.“

Од горното можеме да извлечеме неколку заклучоци. Пред сè изнесувањето на годината во аверсот од издавањето на медалјонот претставува дека истиот е направен по случај првата годиш-

нина од смртта на Гоце Делчев, односно 4 Мај 1904 година. Придружниот текст точно го определува значењето на Гоце Делчев како предводник и апостол на македонското национално ослободително движење. Текстот во реверсот го именува авторот на медалјонот и изнесените фигури симболично ја претставуваат Бугарија (во патетична поза) и Македонија (во подредена поза). Интересно е тука што покрај фигурата на Македонија стои штит, на кој е претставено македонското лавче. Придружниот текст ја нотира состојбата во односите помеѓу Македонија и Бугарија во 1904 г. Секако дека ковањето на медалјонот се дозволило со вметнување на ваков еден текст. Од друга страна, потребно е да се истакне дека Бугарија во текот на 1903—1904 година не била толку „загрижена“ за слободата на Македонија, бидејќи на дипломатски план заклучувала согласувања со Турција и балканските држави, кое не одело во интерес на слободата на Македонија.

Овој медалјон на Гоце Делчев уште повеќе го нагласува изнесеното за признанието и величината што тој го добил од македонскиот народ, за популарноста што ја уживал сред поробените македонски маси. Освен тоа, и овој медалјон има големо музејско значење и ќе придонесе за поевидентно и поавтентично претставување големото дело на Гоце Делчев.

Р. КИРЈАЗОВСКИ

ЗА РОМАНСКАТА ПРОПАГАНДА ВО МАКЕДОНИЈА

Во втората половина на минатиот век, покрај грчката, бугарската, српската, и романската буржоазија пројавува интересирање за Балканот, односно за Македонија. За разлика од првите три, романската држава немала некои територијални претензии кон Македонија. Тоа е причината што методите на романската пропаганда многу се разликуваат од методите и од средствата на другите пропаганди. Нејзиното интересирање за Балканот и Македонија можеме да го објасниме со тоа што, како скороослободена држава, сакала да се чувствува нејзиното присуство на Балканот и тоа да ѝ послужи како адут при решавањето на нерешените прашања со Турција и со своите соседи.

Основна цел на романската пропаганда во Македонија била придобивање на влашкото население. Ова население, распространето во разни делови на Македонија¹⁾ и на Балканот, се спомнува

¹⁾ Theodor T. Burada, *Cercetari despre Scoalele romanesci din Turcia*, Bucuresti, 1890. Населени места со Власи во Македонија: Битола, Магарево, Трново, Гопеш, Маловиште, Крушово, Охрид, Клисуре, Невеска, Ресен, Блага, Псодеери, Рупишта, Грамошта, Црна Река, Воден, Мориово, Бер, Суви ливади, Влашки Ливади, Ливади, Граматиково, Трстеник, Кукуш, Серез, Цумаја, Рамна, Алистрати, Доксатес, Пештени, Лерин, Чеган, Фуштани, Нотија, Извори и др.